

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління та
національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

БЕЗПАЛЬЧУК СВІТЛАНА ІГОРІВНА
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 338.45:620.9
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВОГО
СЕРЕДОВИЩА В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

С. І. БЕЗПАЛЬЧУК
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
ЯКОБЧУК Валентина Павлівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

кандидат економічних наук, професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **БЕЗПАЛЬЧУК Світлана Ігорівна**
допущена до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № ____ від «____» травня 2024 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я, прізвище)

«____» травня 2024 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ **БЕЗПАЛЬЧУК Світлана Ігорівна** захистила
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100–бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я, прізвище)

АНОТАЦІЯ

БЕЗПАЛЬЧУК С. І. Державна політика формування безпекового середовища в територіальних громадах України. – Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Поліський національний університет, Житомир, 2024 р.

Кваліфікаційна робота присвячена вирішенню важливої проблеми розвитку теоретичних і прикладних основ державної політики формування безпекового середовища в територіальних громадах України. В роботі висвітлюється комплекс заходів та стратегій, спрямованих на забезпечення безпеки та стабільності на рівні місцевих громад. Дослідження охоплює аналіз ключових аспектів державної політики, таких як децентралізація та розвиток місцевого самоврядування, забезпечення інформаційної та кібербезпеки, соціально–економічний розвиток, підтримка громадського порядку та правопорядку, освітні ініціативи з підвищення обізнаності населення, екологічна безпека та міжнародна співпраця.

Акцентується увага на важливості інтеграції місцевих громад у загальнонаціональну систему безпеки для ефективного реагування на сучасні виклики, включаючи військові загрози, терористичну діяльність, природні катастрофи та соціально–економічні проблеми. Комплексний підхід до формування безпекового середовища сприяє створенню безпечних умов проживання та розвитку громадян, зміцненню їхньої спроможності самостійно вирішувати питання безпеки та ефективно реагувати на різноманітні загрози.

Ключові слова: територіальна громада, безпека, безпекове середовище, державна політика, ресурси, стратегії розвитку.

SUMMARY

BEZPALCHUK S. State Policy of Formation of the Security Environment in Territorial Communities of Ukraine – Qualification work for the degree of bachelor in specialty 281 «Public Administration and Management». Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The qualification work is devoted to solving an important problem of developing the theoretical and applied foundations of the state policy of forming a security environment in the territorial communities of Ukraine. The work highlights a set of measures and strategies aimed at ensuring security and stability at the level of local communities. The research covers the analysis of key aspects of state policy, such as decentralization and development of local self-government, information and cybersecurity, socio-economic development, maintenance of public order and law and order, educational initiatives to raise public awareness, environmental safety and international cooperation.

It emphasizes the importance of integrating local communities into the national security system to effectively respond to current challenges, including military threats, terrorist activities, natural disasters, and socio-economic problems. An integrated approach to the formation of a security environment contributes to the creation of safe living conditions and development of citizens, strengthening their ability to independently address security issues and effectively respond to various threats.

Keywords: territorial community, security, security environment, state policy, resources, development strategies.

ЗМІСТ

ВСТУП		6
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ	9
	1.1. Поняття державної політики безпеки на територіальному рівні	9
	1.2. Основні теорії і підходи до державної політики безпеки територіальних громад	16
	ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	19
РОЗДІЛ 2.	АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ	20
	2.1. Інструменти впровадження принципів державної політики безпеки на територіальному рівні	20
	2.2. Діагностика основних загроз для безпекового середовища громад України	27
	ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	30
РОЗДІЛ 3.	НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОВИМ СЕРЕДОВИЩЕМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ	31
	3.1. Побудова системи пріоритетів реалізації державної політики безпеки на територіальному рівні	31
	3.2. Досвід побудови стратегій територіальної безпеки в демократичних країнах	37
	ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	42
ВИСНОВКИ		43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		46
ДОДАТКИ		52

ВСТУП

Актуальність дослідження. Посилення глобальної і локальної нестабільності спричинив динамічну зміну поглядів на сутність, функції та призначення державних органів влади у вирішенні питань створення безпекового середовища життєдіяльності в територіальних громадах. Основними завданнями владних інститутів є забезпечення безпеки держави та кожного окремого громадянина в ореолі його проживання та створення умов сталого розвитку територій. Виникнення нових загроз характеризується високою динамічністю і складністю вирішення, що передбачає створення на територіальному рівні ефективних систем економічної, соціальної та екологічної безпеки. Влада, здійснюючи ці дії, може реалізувати першочерговий інтерес України, яким є національна безпека. Дослідження питання державної політики у сфері національної безпеки сьогодні, ще більш актуальне у світлі подій, що відбуваються в нашій країні.

Дослідження державної політики у напрямку безпеки в Україні висвітлюється досить широко: національну безпеку держави в межах сучасних міграційних викликів розглядає Бичай Р. Р. [2]; Горжий М. С. провів дослідження у сфері безпеки та оборони [4]; Карпа М. І. та Збаровський Д. М. розглядають формування державної політики у сфері екологічної безпеки [7]; Нашинець–Наумова А. Ю. [13] та Павлютін Ю. М. [15] досліджують принципи державної політики національної безпеки; Попело О. та Іванова Н. описують безпеку держави у економічному контексті [17]; Порока С. Г. висвітлює забезпечення державної політики у сфері цивільної безпеки [18]; Яровой Т. С. описує завдання державної політики у сфері національної безпеки [25] тощо. Разом з тим, локалізація більшості загроз на територіальному рівні, потребує безпекової політики нової якості, що залишатиметься предметом дослідження вчених і практиків.

Метою дослідження є на основні ґрунтовного аналізу складових державної політики створення безпекового середовища в громадах України,

надати рекомендації по її покращенню. Для досягнення мети слід виконати наступні завдання:

- розкрити теоретичні аспекти державної політики формування безпекового середовища в територіальних громадах;
- охарактеризувати напрями та інструменти державної політики локальної безпеки;
- дослідити зарубіжний досвід державної політики формування безпекового середовища в громадах;
- дати пропозиції по покращенню механізмів державної політики безпеки.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації державної політики формування безпекового середовища в громадах .

Предметом дослідження є сутність актуальних питань пріоритетів державної політики формування безпеки громад в Україні.

Методи дослідження. Дослідження державної політики безпеки громад вимагає застосування різноманітних методів, щоб надати комплексний аналіз розуміння цього питання. Перш за все, це аналіз законодавчих актів, постанов, розпоряджень та інших офіційних документів, що регулюють питання безпеки громад. Оцінка стратегій та програм, які розробляються та впроваджуються на національному та місцевому рівнях. Аналіз конкретних випадків та інцидентів, що сталися в територіальних громадах, для виявлення факторів, що вплинули на їх розвиток та наслідки, проведення соціологічних опитувань та анкетування для збору даних про стан безпеки, рівень довіри до правоохоронних органів та задоволеність заходами безпеки. Застосування SWOT–аналізу сильних та слабких сторін, можливостей та загроз у контексті політики безпеки територіальних громад. Дослідження досвіду інших країн та регіонів у сфері забезпечення безпеки громад для виявлення кращих практик та можливості їх адаптації в Україні.

Практичне значення отриманих результатів кваліфікаційної роботи полягає в тому, що окремі висновки і узагальнення можуть бути використані

для формування державної політики формування безпекового середовища в громадах

Елементами наукової новизни є спроба автора розмежувати інструменти державного управління на різних рівнях адміністрування питань формування безпекового середовища.

Структура та обсяг роботи. Випускна кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи основної частини та висновки до них, висновки та пропозиції, список використаних джерел, додатки. Основний текст роботи викладено на 44 сторінках. Список використаних джерел включає 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ

1.1. Поняття державної політики безпеки на територіальному рівні

В умовах нестабільності і посилення загроз національному суверенітету і територіальній цілісності України, формування та реалізація державної політики безпеки на територіальному рівні, стає основним пріоритетом публічного адміністрування. Потрібно враховувати, що сучасна безпекова політика держави, це складний і багатогранний процес, який охоплює проблеми покращення стратегічного планування в територіальних громадах, що передбачає нові підходи до розробки стратегій і планів, які визначають загальні цілі, пріоритети, а також засоби досягнення цих цілей.

Особливого значення, в цих умовах, набуває аналіз потенційних і фактичних загроз і визначення заходів для їх запобігання або мінімізації в громадах. Для цього, на територіальному рівні, потрібні легітимність та демократичний контроль за формуванням і реалізацією державної політики безпеки, дотримання принципів правової держави. Це означає, що рішення та заходи, прийняті в цій сфері, повинні бути легітимними, тобто відповідати законодавству і здійснюватися з дотриманням прав людини, крім того, важливо забезпечити парламентський нагляд, мотивацію громадянського суспільства до подолання існуючих загроз [1].

Визначення поняття та основних принципів щодо державної політики безпеки є складним завданням. З розвитком цивілізації змінювалися погляди на сутність, функції та призначення держави. Дослідження літературних джерел [2, 4, 5, 13, 15, 17, 18, 25] дозволили відповісти на питання: що розуміти під поняттям держава? Отже, держава – це політично організована спільнота, яка населяє певну територію, має свій уряд і власні закони і саме головне ця спільнота має бути визнана міжнародним співтовариством. а саме «політична

організація соціальної групи визнана міжнародним співтовариством і охоплює конкретну територію, на яку поширюється його влада і прийняті ним закони є обов'язковими». Подібним чином вважають Карпа М. І. та Збаровський Д. М., на їх думку, держава є політичною організацією великої соціальної групи, нерозривно пов'язаної з певною територією, на яку поширюється її влада та встановлені нею застосовні закони [7].

Держава – це примусова організація, наділена атрибутами вищої влади з метою захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз, порядку, забезпечення громада, що населяє її територію, що складається з взаємозалежних груп з різноманітними інтересами, умовами життя, сприятливими для міцності їхнього економічного становища та політичного впливу [5].

Отже, основними пріоритетами державної політики є населення, територія та влада, на які направлене державне регулювання, а саме:

- внутрішні, які зводяться до забезпечення порядку та безпеки всередині країни, що досягається діяльністю органів державного управління;
- зовнішні, які виконуються через діяльність, що здійснюється у сфері відносин з іншими країнами та міжнародними організаціями, сутністю якої є захист інтересів держави, що здійснюється переважно її дипломатичною службою;
- економіко–організаційні, що виявляється в організації економіки та впливі на економічні процеси;
- соціальні;
- адаптивні, що полягають в пристосуванні держави до мінливих цивілізаційних умов;
- регулятивні, які зводяться до всіх видів діяльності, пов'язаних із впливом на суспільні процеси, що відбуваються;
- інноваційні, що полягає у впровадженні державою нових процесів і соціальних перетворень.

Головним завданням кожної держави та її громадян є забезпечення безпеки в умовах сталого розвитку. Чи не у всіх наукових дослідженнях [2, 4, 5,

7, 13, 15, 17, 18, 25] безпека держави визначається як елемент її існування та розвитку, що визначається співвідношенням її оборонного потенціалу з масштабом загроз. Державна безпека визначається як стан або процес. Тому її можна сприймати як стан, що викликає відчуття можливості розвитку нації внаслідок відсутності зовнішніх і внутрішніх загроз, а також можливості захисту від цих загроз, а також як стан, отриманий як результат організованої оборони та захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз, що визначається співвідношенням оборонного потенціалу до масштабу загроз [6].

Безпека держави пов'язана з процесом становлення сучасної державності, тому її слід сприймати як безперервний процес, що змінюється за масштабами та якістю. Національна безпека України (далі НБ) – це захищеність державного суверенітету, демократичного конституційного ладу, територіальної цілісності, а також будь-яких інших національних інтересів України від реальних, потенційних та воєнних загроз [20].

Головним сучасним інтересом чи умовою існування України є НБ. У зв'язку з появою воєнної та інших загроз, які характеризуються високою динамікою та складністю змін, необхідна цілісна система протидії всім цим небезпечним явищам. У загальному вигляді система НБ даної країни складається з усіх органів та установ, відповідальних за безпеку, що належать до виконавчої, законодавчої, судової та місцевої влади. Для забезпечення безпеки своїх громадян держава організовує багато проектів, у яких постійно бере участь велика кількість суб'єктів. Це не лише державні установи та установи місцевого самоврядування, а іноді й приватні підприємства. Усі вони складають систему національної безпеки. Її ефективне функціонування забезпечує державі та її громадянам не лише адекватний захист від загроз, а й відповідне реагування у разі їх виникнення [8].

Отже, державна політика у сферах НБ повинна бути спрямована:

– на захист конституційних прав і свобод, життя і гідності, безпечних умов життєдіяльності людини чи громадянина (в межах окремої особистості);

- на захист добробуту населення та умов для його сталого розвитку, а також демократичних цінностей (в межах суспільства);
- на захист конституційного ладу держави, її суверенітету та територіальної цілісності, а також недоторканності (в межах держави);
- на захист від надзвичайних ситуацій навколишнього природного середовища (в межах території) [20].

Багато аспектів безпеки носять міжрегіональний та транснаціональний характер, тому важливо, в умовах воєнного стану, територіальним громадам забезпечувати співробітництво з іншими країнами, приймати участь в міжнародних організаціях та регіональних блоках у всіх видах безпекових заходів. Отже, органи влади, при вирішенні питань безпеки на місцях, мають враховувати перехід до цифрової епохи і пріоритету інформаційної безпеки, яка стає все більш важливою складовою політики держави в сфері безпеки, до вирішення питань продовольчої незалежності територій, підтримки екологічного балансу в екосистемах, підвищення конкурентоспроможності бізнесу тощо. Так, формування ефективної політики держави в сфері інформаційної безпеки, включає в себе заходи з захисту від кібератак, боротьбу з дезінформацією та фейками, а також забезпечення конфіденційності та захисту персональних даних громадян в територіальних громадах. Підтримка інформаційної безпеки в громадах є важливою складовою публічного управління, механізми якого передбачають розробку та впровадження програм освіти з питань кібербезпеки для різних категорій населення, включаючи дітей, молодь, навчання людей розпізнавати загрози, захищати свої особисті дані тощо [21].

В громадах потрібно проводити інформаційні кампанії, підвищувати усвідомленість громадян щодо потенційних кіберзагроз та заходів безпеки, створювати центри підтримки, в яких громадяни можуть отримати консультації та підтримку щодо питань кібербезпеки. Влада має розвивати технічне забезпечення належного функціонування систем захисту інформації громадян, впроваджувати ефективні законодавчі норми, антивірусне програмне

забезпечення. Особлива роль належить співпраці з компаніями та організаціями приватного сектору для розробки та розповсюдження інструментів та ресурсів для захисту інформації громадян. В громадах має бути створена мережа стимулювання досліджень і розробок в галузі кібербезпеки з метою розробки нових інноваційних методів та технологій захисту інформації.

Забезпечення економічної безпеки громад, теж є важливою задачею для стабільного розвитку держави, через розвиток підприємництва, стимулювання малого та середнього бізнесу, що сприяє збільшенню числа робочих місць, підвищенню рівня доходів та розвитку місцевої економіки. Потрібно стимулювати диверсифікацію підприємницької діяльності на територіальному рівні, адже, залежність від одного виду промисловості або сектора може бути ризикованою, отже збалансована структура економіки зменшує ризики та забезпечує більш стійкий її розвиток. Місцева влада має розвивати виробничу та ринкову інфраструктуру, таку як дороги, електромережі, водопостачання, стимулювати економічну активність та привертати інвестиції. Мають бути збільшені інвестиції в економічну освіту та навчання населення, що сприятиме розвитку людського капіталу, що є ключовим для створення конкурентоспроможної робочої сили та інновацій [23].

Політика держави в громадах має бути спрямована на сприяння посиленню їх фінансової стійкості, на розвиток місцевих фінансових інститутів та програм фінансової підтримки, що може допомогти громадам управляти ризиками та забезпечити фінансову стабільність. Отже, створення сприятливого бізнес-середовища, спрощення адміністративних процедур, боротьба з корупцією та забезпечення правової стабільності сприяє розвитку бізнесу та привертає інвестиції. Такі економічні заходи мають поєднуватись з розвитком соціальних програм та заходами соціальної підтримки для забезпечення захисту населення від економічних криз та несприятливих обставин [12].

Забезпечення екологічної безпеки громади є критично важливим завданням для збереження навколишнього середовища та здоров'я людей, тому держава має приймати та суворо виконувати екологічне законодавство, яке

обмежує забруднення та руйнування природних ресурсів. Для цього владі потрібно створити системи моніторингу якості повітря, води та ґрунту, що дозволить вчасно виявляти забруднення та вживати заходів для його усунення. Державні програми та стимули мають сприяти розвитку та впровадженню екологічно чистих технологій та практик у виробництві та побуті, забезпечити участь у міжнародних екологічних угодах, що допоможе розв'язувати глобальні проблеми навколишнього середовища [9].

В кожному населеному пункті потрібно заохочувати екологічну освіту в школах, формувати екологічну свідомість споживача, який усвідомлює вплив своїх дій на навколишнє середовище, розробляти програми збереження природних ресурсів, таких як ліси та водні басейни, що допоможе зберегти біорізноманіття, забезпечить стійке використання природних ресурсів, підтримає рециклінг відходів та розвиток відновлювальних джерел енергії.

Посилення нестабільності, викликане війною, вимагає забезпечення продовольчої безпеки в громадах та комплексного підходу до застосування механізмів публічного адміністрування та аграрної політики держави на територіальному рівні. Державна політика повинна сприяти розвитку сільського господарства, зокрема малих та фермерських господарств, щоб забезпечити стабільне виробництво продуктів харчування на місцевому рівні, забезпечити доступ до сучасної інфраструктури, такої як дороги, системи зберігання та транспортування продуктів, що буде сприяти покращенню доступності харчів для громад [10].

Значну роль у вирішенні продовольчої проблеми відіграє заохочення розвитку місцевої продовольчої промисловості та підтримка малих та середніх підприємств у галузі обробки та реалізації аграрної продукції, сприяння збільшенню місцевого виробництва та робочих місць. Під час війни, на першому місці має бути розвиток ринків сільськогосподарської продукції та сприяння діяльності фермерів та сільськогосподарських виробників по знаходженню сфер збуту для своєї продукції. Політика повинна сприяти стійкому використанню земельних ресурсів та захисту від невідповідного

використання, щоб забезпечити довгострокову продуктивність ґрунтів. Уряд повинен заохочувати інноваційні підходи до сільського господарства та продовольчої промисловості, що може сприяти підвищенню врожаїв, зменшенню втрат та покращенню якості продуктів, забезпечити доступ до продовольчої допомоги для незахищених верств населення та підтримувати програми соціальної допомоги для тих, хто перебуває у складних економічних умовах [11].

Політика держави в сфері воєнної безпеки, в територіальних громадах, має спрямована на забезпечення захисту життя, майна та свободи мешканців від будь-яких загроз безпеці, влада має забезпечити належну військову оборону, включаючи розгортання військових сил, розвиток військової техніки та зброї, та здійснення військових навчань та тренувань, захищати кордони, контролювати прикордонні зони та співпрацювати з іншими країнами у питаннях безпеки. Органи публічної влади мають розвивати спеціальні підрозділи та правоохоронні органи для протидії тероризму, організованих злочинності, зовнішнім загрозам безпеці. Велика увага має бути приділена розробці планів та програм цивільного захисту для надання допомоги населенню в умовах надзвичайних ситуацій, таких як природні катастрофи або військові конфлікти, участі у міжнародних військових альянсах, спільних військових навчаннях та обміні даними для забезпечення безпеки на рівні глобальних та регіональних загроз. Під час воєнного стану, уряд має ефективно співпрацювати з місцевими органами влади для координації заходів щодо захисту та безпеки в територіальних громадах [15].

Крім того, нестабільність внутрішнього і зовнішнього середовища в територіальних громадах, під час воєнних дій, приводить до виникнення нових загроз для безпеки, які постійно змінюються і еволюціонують, тому важливо, щоб політика безпеки була гнучкою та адаптивною. Це означає постійний моніторинг та оцінку загроз, швидке реагування на них, а також постійне оновлення стратегій та заходів. В цілому, механізми державної політики безпеки, повинні бути інтегрованою і координованою системою, з урахуванням

різних аспектів безпеки на територіальному рівні, таких як військова, економічна, енергетична, екологічна, соціальна, інформаційна, продовольча тощо. тощо. Отже, ефективна співпраця між державними відомствами та структурами влади, а також залучення різних секторів суспільства, це необхідна умова успішності публічного адміністрування на місцях в сфері національної безпеки.

1.2. Основні теорії і підходи до державної політики безпеки територіальних громад

Державна безпекова політика в територіальних громадах може ґрунтуватися на різних теоріях і підходах, зокрема, на реалістичності дій держави, тобто країни діють у власних інтересах, зокрема, в забезпеченні власної безпеки, тому територіальні громади можуть розвивати політику, спрямовану на максимізацію своєї безпеки шляхом зміцнення обороноздатності, здатності до відповіді на загрози тощо. Теорія реалізму – це один з основних підходів, що визначається уявленням про держави як основних акторів світової політики, які діють у своїх власних інтересах, зокрема, у забезпеченні своєї безпеки та виживання. Основні принципи теорії реалізму виходять з того, що міжнародна система є анархічною, тобто відсутній вищий центральний авторитет, який би контролював поведінку держав, це приводить до того, що держави мають прагнення максимізувати свій власний потенціал та забезпечити власну безпеку [24].

Реалісти вважають, що основними інтересами держав є безпека та виживання, а не ідеологічні чи етичні питання, це означає, що держави часто приймають раціональні рішення, спрямовані на забезпечення своєї безпеки, навіть якщо це може призвести до конфліктів з іншими державами. Одним з основних принципів реалізму є ідея балансу сил, що означає, що держави прагнуть зберігати баланс власних сил в системі, щоб уникнути переваги будь–

якої іншої держави чи групи держав, що може загрожувати їхній безпеці. На їх думку, реальна політика полягає у використанні сили, або загрози силою, для досягнення своїх цілей, що може включати військові дії, дипломатичний тиск, економічні санкції та інші засоби впливу [11].

Представниками теорії реалізму були Ганс Моргенталь, який розвинув поняття «політики без капоту», що означає прагнення держав максимізувати свій потенціал та забезпечити свою безпеку, Ніколя Макіавеллі, автор «Государя», який наголошував на важливості влади та безпеки для держав, Генрі Кіссинджер, американський політичний діяч та дипломат, який в своїх працях підкреслював роль сили та балансу в міжнародних відносинах, ці вчені зробили значний внесок у розвиток та розуміння теорії реалізму і її застосування в міжнародних відносинах.

Ліберальний підхід сприймає безпеку не лише як військову силу, але й як економічну та соціальну стабільність. Тому державна безпекова політика в територіальних громадах може включати елементи соціального захисту, економічного розвитку та політичної плюралізації для забезпечення стабільності. Теорія лібералізму – це підхід у політичній теорії та міжнародних відносинах, що покладає акцент на важливість індивідуальних свобод, прав людини, демократії, ринкової економіки та міжнародної співпраці. Основні принципи теорії лібералізму включають захист індивідуальних прав і свобод, так ліберали підтримують права та свободи кожної людини, включаючи свободу слова, свободу вибору, право на приватну власність та інші громадянські та політичні права. Ліберали вважають демократію найбільш підходящою формою правління, оскільки вона надає можливість громадянам брати участь у прийнятті політичних рішень через вибори та інші демократичні процеси [27].

Представники лібералізму в державній безпековій політиці підтримують ідеї вільного ринку та приватної власності, вважаючи, що це сприяє економічному зростанню, інноваціям та ефективному розподілу ресурсів. Ліберали підтримують співпрацю між країнами на основі спільних інтересів та

взаємовигідних відносин. Вони підтримують розвиток міжнародних організацій, таких як ООН, для розв'язання міжнародних конфліктів та сприяння міжнародній стабільності. Видатними представниками теорії лібералізму стали – Джон Локк, який розробив ідеї про індивідуальні права та соціальний договір, що лежить в основі ліберальних ідей про права та свободи. Також, до цього напряму відносять Джона Стюарта Мілля, який активно виступав за свободу слова, індивідуальні права та принципи утилітаризму, Джона Роуза, що застосував ліберальні підходи до аналізу міжнародних конфліктів та співпраці та Амартию Сен, який зробив вагомий внесок у розвиток ліберальних ідей, зокрема у сфері розвитку та прав людини [25].

Теорія конструктивізму підкреслює важливість ідентичності, ідей та спільного розуміння між акторами. У контексті територіальних громад, державна безпекова політика може базуватися на спільних цінностях, культурному та історичному спадку, а також на зусиллях співпраці та взаєморозуміння між різними групами населення. Теорія конструктивізму відзначається акцентом на важливості ідентичності, ідей та спільного розуміння між акторами у міжнародній системі. Основні принципи теорії конструктивізму включають, реальність у міжнародних відносинах, що конструюється соціально через процеси спілкування, взаємодії та сприйняття, ідентичність акторів (держав, міжнародних організацій тощо) та їхні ідеї мають вирішальне значення для формування їхньої поведінки та взаємодії в міжнародній системі [31].

Конструктивізм розглядає процеси створення та розповсюдження норм, цінностей та ідеалів у міжнародній системі як ключові для формування міжнародної політики, акцентує на важливості соціальних структур і інституцій для формування та утримання міжнародних відносин. Представники теорії конструктивізму, це Александр Венделтс, що зробив значний внесок у розвиток конструктивізму в міжнародних відносинах, зокрема через аналіз ролі ідентичності та спільної культури, Пітер Катценштайн, який зосередився на ролі ідентичності та розуміння в утворенні міжнародних політичних процесів.

Також, Ніколас Онуфрій, який сприяв розвитку конструктивізму, зосереджуючись на ролі мови та символів, Александра Венцель, що показав вплив ідентичності та культури на формування міжнародних відносин.

ВИСНОВКИ ДО 1 РОЗДІЛУ

В цілому, загрози безпеці в сучасному світі часто є транснаціональними, тобто вони перетинають кордони держав, тому державна безпекова політика в територіальних громадах повинна включати співпрацю з іншими державами та міжнародними організаціями для боротьби з такими загрозами, як тероризм, організована злочинність, пандемії та інші. Такий підхід акцентуватиме увагу на важливості не тільки державних акторів, але й транснаціональних акторів, таких як міжнародні організації, НПО, мультинаціональні корпорації та інші групи, що перетинають національні кордони. Отже, сучасний процес глобалізації має значний вплив на політику, економіку та соціум територіальних громад, підкреслюючи зростання міжнародних зв'язків та взаємозалежності.

Ці підходи акцентують увагу громадськості на кліматичних змінах, міграції, тероризмі, що потребують спільних рішень та міжнародної співпраці, вони розглядають роль та вплив транснаціональних компаній, таких як міжнародні корпорації, на міжнародні відносини, включаючи їх економічну та політичну впливовість на територіальному рівні. Поєднання міжнародних та регіональних аспектів повинно взаємодоповнюватися та використовуватися разом для розробки та реалізації ефективної державної безпекової політики в територіальних громадах.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

2.1. Інструменти впровадження принципів державної політики безпеки на територіальному рівні

Основою функціонування механізмів державної політики у сфері забезпечення безпеки територіальних громад є принципи, ідеї та керівні засади, які визначають основні закономірності розвитку суспільних відносин на територіальному рівні та можливість застосування системного підходу з урахуванням особливостей публічного адміністрування. Чернюк Л. та Пепа Т. пропонують в основу адміністрування закладати принципи загального характеру, зокрема – історизму та системності, комплексності і єдності регіональної політики, науковості, ефективності і оптимальності, варіантності та стимулювання; єдності всіх видів адміністрування, самостійності і самозабезпеченості потреб регіону, компліментарності та узгодженості інтересів, відповідності, ієрархічності, функціональної інтеграції, зворотного зв'язку [15].

Застосування принципів національної політики безпеки в громадах становить систему забезпечення стандартів, ідеології та правил закріплених в чинному законодавстві (в Україні це Закон «Про національну безпеку України») то вони набувають статусу загальнообов'язкових правил поведінки, за порушення яких передбачена юридична відповідальність [5]. Аналіз основних положень чинного законодавства [20] і значної кількості наукової літератури [2, 4, 5, 7, 13, 15, 17, 18, 25] дає змогу сформулювати загальні принципи державної політики безпеки, які можуть лягти в основу регуляторних дії держави на територіальному рівні. Це – адекватність і своєчасність проведення заходів щодо захисту національних інтересів відповідно наявним загрозам, дотримання законності, верховенство права, оперативне й гнучке

реагування на надзвичайні ситуації, дотримання балансу життєво важливих інтересів населення і держави, суспільної групи, окремої людини, дотримання норм міжнародного права, належне виконання міжнародних зобов'язань, дотримання територіальної недоторканості інших країн, забезпечення взаємної відповідальності населення і держави, суспільної групи, окремої людини за вирішення питань безпеки, забезпечення пріоритету прав та свобод людини, підтримання наукових досліджень у сфері забезпечення НБ на належному рівні, повага суверенітету інших держав та невтручання в їхні внутрішні справи, постійне вдосконалення цивільно–військових відносин, ствердження пріоритету договірних (мирних) засобів у вирішенні конфліктів міжетнічного, соціального, міжконфесійного характеру на національному і міжнародному рівнях, чітке розмежування повноважень і відповідальності в системі державного управління, активна участь у міжнародних структурах безпеки [15].

Великого значення у наведеному контексті набувають проблеми формування системи забезпечення НБ окремих громад, де їх успішне вирішення пов'язане насамперед із розробленням нових методологічних підходів, ефективність яких значною мірою залежатиме від матеріалістичного вирішення основного питання філософії, зокрема втілення принципу матеріальності у діяльності суб'єктів системи забезпечення НБ відповідно до основного документа держави та інших нормативно–правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері НБ нашої держави. Отже, систему безпеки громади можна визначити, як сукупність принципів, елементів і зав'язків між ними (структура, правила взаємодії, обміну інформацією тощо), призначених для запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам [15].

Особливості формування державної політики безпеки в територіальних громадах України полягають в специфіці застосування різних механізмів та процесів, які впливають на визначення та реалізацію заходів з забезпечення безпеки на місцевому рівні. Вони орієнтовані на впровадження локальних програм та стратегії безпеки, так багато територіальних громад розробляють власні програми та стратегії безпеки, які враховують специфічні потреби та

загрози, з якими стикається кожна громада. Ці документи можуть включати заходи щодо забезпечення громадської безпеки, пожежної безпеки, місцевої правопорядку тощо.

Сьогодні, в Україні існує кілька програм безпеки громад, які спрямовані на забезпечення безпеки та зближення місцевих спільнот, це Програма «Спільнота безпеки», ця програма впроваджується в багатьох містах України. Вона базується на залученні громадськості до співпраці з поліцією для забезпечення безпеки в місцевих районах. Громадські патрулі, спільні заходи з превентивної безпеки та взаємодія з органами правопорядку – основні елементи цієї програми. Також, важливі функції закріплені за Проектом «Спільні справи», цей проект спрямований на підтримку місцевих ініціатив у сфері безпеки та сприяння взаємодії між громадськістю, місцевими органами влади та правоохоронними органами. В рамках цього проекту створюються місцеві партнерства, проводяться тренінги з безпеки та превентивних заходів [17].

Значну роль у посиленні безпеки громад України відіграє Програма «Спільнота безпеки і партнерство», ця програма спрямована на розвиток партнерства між громадськістю та поліцією для забезпечення безпеки в місцевих спільнотах. Вона включає в себе регулярні зустрічі громадських організацій з представниками правоохоронних органів для обговорення проблем безпеки та спільного пошуку рішень. Ці приклади показують, як місцеві ініціативи можуть сприяти покращенню безпеки громад в Україні через активну участь громадян і співпрацю з органами влади та правоохоронними структурами [19].

Взаємодія з місцевими органами влади та правоохоронними органами: Територіальні громади співпрацюють з місцевими органами влади, правоохоронними органами та іншими структурами для реалізації заходів з підвищення безпеки, що включає обмін інформацією, спільні патрулювання, організацію тренувань та навчань. Звичайно, взаємодія між місцевими органами влади, правоохоронними органами та громадськістю є ключовим аспектом забезпечення безпеки та порядку в громадах України. Місцеві ради

співпрацюють з місцевими відділами поліції для розробки та впровадження стратегій безпеки на місцевому рівні, це включає виділення бюджетних коштів на збільшення кількості поліцейських у місцевих районах, організацію спільних патрулювань та проведення спільних заходів з превентивної безпеки [21].

В умовах воєнного стану значні безпекові функції в громадах закріпились за Громадськими об'єднаннями, які взаємодіють з органами місцевого самоврядування для ідентифікації проблем безпеки в конкретних районах та розробки спільних програм та ініціатив для їх вирішення. Наприклад, спільні засідання, форуми або робочі групи можуть сприяти обміну ідеями та планами дій. Звичайно, в Україні існують громадські об'єднання, які активно співпрацюють з органами місцевого самоврядування в питаннях безпеки. Громадські ради, при місцевих поліцейських відділах, є платформами для взаємодії між громадою та поліцією на місцевому рівні, до них входять представники місцевих громадських організацій, підприємств, жителів, такі ради сприяють обміну інформацією, розробці спільних стратегій та ініціатив для покращення безпеки в місцевих районах [22].

На територіальному рівні сформовані громадські патрулі, це добровільні групи громадян, які співпрацюють з місцевими органами влади та поліцією для забезпечення безпеки в своїх громадах. Громадські патрулі можуть патрулювати вулиці, виконувати функції з превентивного патрулювання та надавати звіти місцевим владам та поліції про спостереження та проблеми. Іноді групи громадян формують ініціативи або комітети, спрямовані на розв'язання конкретних проблем безпеки в їхніх місцевостях. Ці ініціативи можуть включати створення програм запобігання злочинності, реагування на екстрені ситуації або впровадження заходів з підвищення свідомості щодо безпеки [23].

Місцеві органи влади в Україні створюють громадські дорадчі служби з безпеки, які включають участь представників громадськості та експертів у розробці та впровадженні стратегій безпеки. Ці поради можуть допомогти виявити проблеми безпеки та розробити ефективні заходи для їх вирішення,

отже громадські об'єднання можуть активно співпрацювати з місцевими органами влади в питаннях безпеки, сприяючи покращенню безпекової ситуації на місцевому рівні.

Владні структури та поліція в громадах співпрацюють у реалізації спільних проектів та програм безпеки громад, вони організують спільні тренінги з протидії злочинності, встановлюють системи відеоспостереження, підтримують громадські ініціативи з покращення безпеки. Така співпраця між місцевими органами влади та правоохоронними органами сприяє створенню безпечних та згуртованих громад в Україні. Практика показує, що громадяни та громадські організації можуть бути активними учасниками процесу формування політики безпеки на місцевому рівні, вони впливають на прийняття рішень через публічні обговорення, петиції, участь у громадських радах тощо [32].

В умовах посилення зовнішніх загроз, територіальні громади проводять аналіз ризиків для визначення потенційних небезпек для розробки стратегій їх запобігання. Це включає оцінку кримінальної ситуації, потенційні природні катастрофи, загрози тероризму та інші фактори. Для реалізації заходів забезпечення безпеки територіальні громади отримують фінансування з різних джерел, включаючи бюджетні кошти, міжнародну допомогу, спонсорську підтримку тощо.

Тобто, українські громади отримують фінансування для боротьби з різними загрозами з різних джерел. Місцеві органи влади виділяють кошти з місцевого бюджету для програм та ініціатив з боротьби з загрозами, такими як злочинність, пожежі, природні катастрофи. Ці кошти використовуються для фінансування патрулювання, підвищення рівня підготовки екстрених служб або впровадження систем попередження та реагування на небезпеку. Урядові агентства надають гранти та фінансування для проектів з безпеки на місцевому рівні, ці програми спрямовані на розвиток пожежної безпеки, захист від стихійних лих, підвищення кількості поліцейських у місцевих районах [22].

Громади, в умовах повномасштабного вторгнення, активно отримують фінансову підтримку від міжнародних та благодійних організацій для впровадження проектів з підвищення безпеки, це гранти для захисту прав людини, підтримки жертв насильства, розвитку систем цивільного захисту тощо. Місцеві підприємства та приватні особи можуть надавати фінансову підтримку для проектів з безпеки в своїх громадах. Це можуть бути спонсорські внески на розвиток патрулювання, придбання необхідного обладнання для екстрених служб, фінансування освітніх заходів з підвищення свідомості про безпеку тощо. Ці джерела фінансування можуть допомогти громадам забезпечити ресурси для боротьби з різними загрозами та забезпечення безпеки в їх місцевостях [38].

Наведемо конкретні приклади фінансування безпеки громад, це Програма «SafeCity» в Києві, яка спрямована на забезпечення безпеки міста за допомогою впровадження сучасних технологій та систем моніторингу, що отримує фінансування від міського бюджету, а також від міжнародних та приватних донорів, Проект «Безпека та партнерство» в Львові, що спрямований на зміцнення співпраці між громадськістю, місцевими органами влади та правоохоронними органами для забезпечення безпеки у місті. Цей проект отримує фінансування від міського бюджету, а також від іноземних партнерів та благодійних організацій.

Серед прифронтових громад Програма «Спільнота безпеки» в Харкові, яка базується на активній участі громадськості у забезпеченні безпеки у своєму місті. Ця програма отримує фінансування від міського бюджету, а також від благодійних організацій та міжнародних донорів, Проект «Безпечне місто» в Дніпрі, який спрямований на підвищення рівня безпеки та комфорту життя мешканців міста, він отримує фінансування від міського бюджету, а також від приватних компаній та благодійних фондів. Ці приклади показують, як різні міста в Україні використовують різноманітні джерела фінансування для забезпечення безпеки громад та реалізації різноманітних проектів та програм у цій сфері [32].

Територіальні громади України активно співпрацюють з міжнародними партнерами, такими як міжнародні організації та інші держави, для обміну досвідом та ресурсами у сфері безпеки. Звичайно, міжнародне співробітництво громад України в питаннях безпеки реалізується через різноманітні проекти та ініціативи. В першу чергу, це Програма «Партнерство для миру», так Україна бере участь у програмі спільно з НАТО, для розвитку партнерських відносин, окрім того, українські міські громади можуть співпрацювати з місцевими владами країн–членів НАТО в питаннях безпеки, обмінюючись досвідом та навичками. Важливою є Програма Європейського Союзу «Східне партнерство», у рамках цієї програми Україна співпрацює з країнами Європейського Союзу для зміцнення безпеки та стабільності у регіоні, міські громади можуть брати участь у проектах, спрямованих на розвиток правоохоронних структур, покращення безпеки на вулицях та зміцнення партнерських відносин з місцевими громадами країн–членів ЄС [41].

Є ряд програм обміну досвідом та навчання, в яких міські громади України беруть участь з обміну досвідом та навчанням з партнерськими містами та громадами з інших країн у сфері пожежної безпеки, цивільного захисту, превентивних заходів з безпеки. Сьогодні, діє ряд проектів гуманітарної допомоги, які започаткували Міжнародні гуманітарні організації та благодійні фонди по фінансуванню проектів з покращення безпеки в українських міських громадах, а саме, закупівля обладнання для місцевих служб безпеки, надання навчання та підтримка для розвитку планів заходів у разі надзвичайних ситуацій. Ці приклади показують, як міжнародне співробітництво може допомогти українським міським громадам забезпечити безпеку та стабільність. В цілому, управлінські механізми допомагають територіальним громадам визначати, планувати та реалізовувати політику безпеки, яка відповідає їхнім унікальним потребам та умовам. Враховуючи різноманітність загроз та викликів, з якими стикаються різні громади, важливо, щоб механізми формування політики безпеки були гнучкими та адаптивними [21].

Отже, необхідність формування механізму поступальних дій формування системи безпеки українських територіальних громад, як стратегічної основи державної політики безпосередньо торкаються напрямів захищеності національних та місцевих інтересів від зовнішніх чи внутрішніх загроз, зумовлена розвитком науково обґрунтованих принципів організації державного управління. Сучасний механізм публічного адміністрування на територіальному рівні має бути спрямований на постійний розвиток сектору безпеки і оборони як єдиного інструменту реалізації державної політики в умовах нестабільності і воєнних загроз [20].

2.2. Діагностика основних загроз для безпекового середовища громад України

Повертаючись до положень ст. 3 ЗУ «Про національну безпеку України» [20] (щодо принципів формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони), зауважимо, що зазначені принципи слід вважати основою для формування системи принципів організації державної політики у галузі забезпечення НБ в громадах з урахуванням напрямів її забезпечення та особливостей правового регулювання даних суспільних відносин, а також основою для наукових розвідок у сфері забезпечення НБ [23].

Вирішити питання стратегічного управління посиленням захисту громад в сфері оборони, особливо визначення мети та цілей цього процесу, а також оцінювання ступеня їх досягнення, зумовили формування основних принципів управління обороною на територіальному рівні, а саме – контроль над діяльністю ЗСУ, захист інформації, що становить державну таємницю, забезпечення соціальних гарантій військовослужбовцям, координація діяльності оборонних державних органів, утворення спроможностей сил оборони, необхідних для звільнення окупованих територій, завчасна мобілізаційна підготовка, оперативне обладнання території з метою оборони,

міжнародного співробітництва з ціллю колективної безпеки та спільної оборони, підвищення інноваційних спроможностей українського ОПК за рахунок виробництва оборонних технологій, підготовка громадян до військової служби, накопичення військово навченого резерву в умовах воєнних дій, оцінка і прогнозування військової небезпеки та військової загрози, розвитку науки на користь оборони країни, розвитку систем управління збройними силами, розробки та реалізації єдиної військово–технічної політики збройних сил тощо [18].

Реалізуючи положення ЗУ «Про національну безпеку України» [20], суб'єкти її забезпечення в територіальних громадах, відповідно, суб'єкти державного управління у сфері забезпечення національної безпеки мають урахувати новації сучасного стану державної політики, які у свою чергу зумовлюють необхідність діяти відповідно до зрозумілих для всіх принципів, застосування яких робить процеси державного управління у сфері забезпечення національної безпеки диверсифікованими. Отже, принципи державної політики у сфері забезпечення НБ України: відображають стійкі закономірності, відносини і взаємозв'язки в публічному адмініструванні; включають переважно такі закономірності, відносини і взаємозв'язки, які притаманні державному управлінню як цілісному соціальному явищу, тобто мають загальний, а не приватний характер; показують найбільш суттєві, головні, об'єктивно–необхідні закономірності, відносини і взаємозв'язки цієї сфери; характеризують специфіку державної політики у сфері забезпечення НБ України, її відмінність від інших видів державної політики [18].

Загрози для безпекового середовища громад України можуть бути досить різноманітними і включати як внутрішні, так і зовнішні чинники. Повномасштабне вторгнення росії в Україну, основна зовнішня небезпека, вона створює серйозні загрози для безпеки громад на всій території країни. Повномасштабне вторгнення призвело до порушення територіальної цілісності України, що створило загрозу для безпеки та стабільності на всій території країни, внаслідок вторгнення виникли військові та бойові дії в різних містах та

селах України, що призвело до загибелі мирних жителів, руйнування інфраструктури та загострення гуманітарної ситуації.

Повномасштабна війна викликала масову евакуацію та переселення населення з районів, що перебувають під загрозою, що створило гуманітарну кризу та великі виклики для уряду та громад, воно супроводжувалося порушенням прав людини, включаючи насильство, затримання та тортури, що створить гуманітарну кризу та потребу у міжнародній допомозі та захисті прав людини. Військовий конфлікт призвів до значних економічних втрат та руйнування великої частини інфраструктури, що спричинило серйозні економічні та соціальні виклики для громад. Розгортання військового конфлікту має наслідки для безпеки громад України, що потребує планування та підготовки безпекових заходів з боку уряду та міжнародних спільнот [32].

Сьогодні, корупція є серйозною загрозою для безпеки громад у всіх регіонах України, вона призводить до незаконної або неефективної діяльності органів влади та правоохоронних структур, а також до виникнення конфліктів та недовіри в громадах. Великою залишається загроза тероризму та екстремізму в Україні через різні фактори, включаючи ризики радикалізації, пропаганду екстремістських ідей та можливість терористичних актів. Зростає кількість кіберзлочинів, таких як крадіжки особистих даних, фінансові шахраїства та кібератаки на важливу інфраструктуру, що становить серйозну загрозу для безпеки громад [38].

Катастрофічно погіршується екологічна ситуація, забруднення довкілля, знищення екосистем та інші екологічні проблеми, що має негативний вплив на здоров'я та безпеку мешканців громад. Загострилися демографічні та соціально-економічні виклики, низький рівень життя, безробіття, міграція, соціальна вразливість деяких груп населення – все це створює напругу в громадах та впливати на їх безпеку. Діагностика цих загроз в громадах допомагає у розробці стратегій та заходів для забезпечення безпеки. Однак важливо також враховувати специфіку кожного регіону та унікальні виклики, з якими стикаються місцеві громади.

ВИСНОВКИ ДО 2 РОЗДІЛУ

Таким чином, українські громади, сьогодні, в першу чергу піддаються небезпеці військового характеру, але існують і небезпеки різного невійськового характеру, що виходять, як з із внутрішнього так і з зовнішнього середовища, це економічна, соціальна, екологічна, інформаційна тощо. Це виклики для сучасного державного управління в сфері економіки, політики, соціуму, екології, інформаційного середовища, техногенні, енергетичні та біологічні загрози. Особливо небезпечними для громад є ІТ (кібернетичні) загрози, транснаціональна організована злочинність, тероризм, демографічні чинники, скорочення населення та міграція населення, які посилюються в умовах воєнного стану.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОВИМ СЕРЕДОВИЩЕМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

3.1. Побудова системи пріоритетів реалізації державної політики безпеки на територіальному рівні

Розробка системи пріоритетів реалізації державної політики безпеки на територіальному рівні є важливим завданням, яке забезпечує ефективне управління та захист населення. Для створення такої системи потрібна оцінка ризиків і загроз для конкретного регіону, що передбачає аналіз природних катастроф, соціально–економічних та воєнно–політичних факторів, аналіз техногенних ризиків, геополітичних змін тощо. Наступним етапом є визначення значимості пріоритетів на основі оцінки ризиків. Так, високий пріоритет, це загрози, які мають найбільший потенціал шкоди та вимагають негайних дій, середній пріоритет визначається загрозами, які потребують постійного моніторингу та підготовки до можливої реалізації, наприклад, промислові аварії. Низькі пріоритети, це менш ймовірні загрози або ті, які мають менші наслідки, наприклад, специфічні злочини.

Важливим корком є розробка стратегічних і тактичних планів розвитку територіальних громад на основі визначених пріоритетів. Стратегічні плани акумулюють довгострокові заходи, що спрямовані на систематичне зниження ризиків, а тактичні дії влади на місцях, це конкретні заходи на випадок надзвичайних ситуацій, це плани евакуації, створення резервів ресурсів тощо. Далі потрібно провести розподіл і перерозподіл ресурсів на основі оцінки ресурсного потенціалу територіальної громади, інфраструктурного забезпечення можливості їх використання для реалізації планів і програм [30].

Фінансові ресурси територіальних громад включають бюджетні кошти, гранти, міжнародну допомогу, тому оцінка фінансового потенціалу громади є

складним і важливим етапом для планування бюджету, розвитку інфраструктури та впровадження соціальних програм. Вона включає аналіз доходів, витрат, активів і зобов'язань громади. Влада має провести аналіз місцевих податків і зборів, включаючи податок на нерухомість, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, оцінити неподаткові надходження, а саме, доходи від оренди майна, ліцензій, адміністративних зборів, штрафів. Потрібно проаналізувати усі трансферти та субвенції, фінансову допомогу від державного бюджету, міжнародних організацій, грантів, внесків, пожертв, інвестиційних доходів [31].

В такому аналізі важливо зробити оцінку стабільності доходів через історичну ретроспективу, провести аналіз надходжень за попередні роки для виявлення тенденцій і сезонних коливань. Потрібно володіти інструментами використання статистичних методів для прогнозування майбутніх доходів з урахуванням економічної ситуації. Витрати, теж потребують аналізу, перш за все оцінка коштів, що йдуть на утримання адміністрації, виплату заробітних плат, комунальні послуги, поточний ремонт. Мають бути оцінені капітальні витрати, інвестиції в інфраструктурні проекти, будівництво та реконструкцію об'єктів, витрати на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, культуру [32].

Публічна влада має оцінити ефективність всіх видів витрат, проводити бюджетний контроль та аналіз виконання бюджету за попередні періоди для виявлення перевитрат або недофінансування, результативності витрат у порівнянні з досягнутими результатами. В питаннях фінансової безпеки особливої уваги потребує оцінка нерухомості, земельних ділянок, будівель, інфраструктурних об'єктів, стану обладнання, транспортних засобів, нематеріальних активів. Боргові зобов'язання перед банками, державними установами, інші зобов'язання, довгострокові контракти, зобов'язання за соціальними програмами теж потребують уваги [41].

Показники фінансової стійкості можуть визначити ступінь фінансової безпеки громади, а саме рівень коефіцієнту платоспроможності, заборгованості, відношення загальної суми боргів до загальної суми активів, коефіцієнт

бюджетного навантаження, відношення витрат на обслуговування боргу до загальних доходів бюджету. Органи влади мають провести оцінку ризику зменшення доходів, зробити аналіз економічних та політичних факторів, які можуть вплинути на зменшення доходів. Після цього починається розробка довгострокового фінансового плану з урахуванням прогнозованих доходів і витрат, відбувається планування капітальних вкладень в інфраструктурні проекти та інші стратегічні напрями [37].

Отже, виявлення та скорочення неефективних фінансових витрат, залучення додаткових джерел доходів, розробка стратегій для збільшення доходів, залучення інвесторів, отримання грантів це безпека громади. Оцінка фінансового потенціалу громади дозволяє ефективно планувати і управляти бюджетом, забезпечуючи стійкий розвиток та підвищення якості життя мешканців.

Створення безпекового середовища в громадах пов'язане з раціональним використанням людських ресурсів, це важливий процес, що допомагає владі зрозуміти наявні можливості та потреби населення, а також планувати заходи для їх розвитку. Влада має провести збір та аналіз демографічних даних, чисельності населення, загальної кількості мешканців громади, їх вікової структури, а саме, розподіл населення за віковими групами (діти, працездатне населення, пенсіонери). Гендерна структура громади, тобто співвідношення чоловіків і жінок, сімейного стану, сімейних структур (одружені, неодружені, розлучені), міграційних процесів та тенденцій мають значення для безпеки розвитку трудового потенціалу [31].

Освітній рівень населення, теж важливий показник безпеки розвитку людських ресурсів громади, значення має відсоток населення з початковою, середньою, професійною та вищою освітою та якість освіти, кількість та стан навчальних закладів, шкіл, коледжів, університетів, професійно-технічних училищ. Важливо мати ефективні спеціалізовані навчальні програми, які відповідають потребам ринку праці, створюють умови розвитку компетентностей, навичок, затребуваних на ринку праці. Потрібен, не

територіальному рівні, соціальний захист населення, підтримка малозабезпечених верств населення, пенсійні програми [34].

Влада, для створення безпекового середовища, має оцінити культурний та громадський потенціал, розробляти культурні заходи, фестивалі, програми для розвитку творчості. Завданням уряду є знайти мотиватори підвищення активності громадських та волонтерських організацій, сприяння зростанню рівня залученості населення в громадську діяльність, виборчий процес. Кількість житлових будинків, їх стан, доступність житла для населення, якість комунальних послуг, доступність та якість водопостачання, газопостачання, електропостачання, опалення. Оцінка людських ресурсів громади дозволяє місцевій владі приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку інфраструктури, соціальної політики, економічного розвитку та інших аспектів життєдіяльності та безпеки громади, що забезпечує оптимальне використання наявних ресурсів та створює умови для сталого розвитку території [31].

Ця система пріоритетів допоможе ефективно управляти безпековими заходами на територіальному рівні, забезпечуючи захист населення та стійкість регіонів до різноманітних загроз. Розробка та впровадження заходів з покращення безпекового середовища в територіальних громадах може ґрунтуватися на використанні успішного зарубіжного досвіду побудови систем місцевої безпеки. Як показує досвід Європи, така система заснована на партнерстві між поліцією, місцевою владою та громадою, що сприяє широкому залученню громадських ініціатив та ресурсів у вирішенні проблем територіальної безпеки [29].

Прикладом є програми з профілактики злочинності серед молоді та підтримки вразливих груп, які спрямовані на попередження злочинності та покращення спільного відчуття безпеки в громаді. Також, позитивним є використання нових безпекових технологій, через впровадження відеоспостереження, систем звукового сповіщення, а також мобільних додатків для повідомлення про події, що значно підвищує рівень безпеки та прискорює реакцію на небезпечні ситуації [21].

Вкрай важливим є розвиток громадського партнерства, співпраця між місцевою владою, поліцією, громадськими організаціями та бізнесом, що сприяє створенню ефективної системи контролю та реагування на потенційні загрози безпеці. Значну роль відіграє освіта та інформаційна робота. Проведення навчальних заходів, кампаній з підвищення обізнаності та інформування громадян про правила безпеки може значно зменшити ризики виникнення небезпеки. Важливо також враховувати контекст та особливості кожної конкретної територіальної громади та адаптувати заходи до їхніх потреб та можливостей [25].

Створення комплексної системи управління безпекою територіальних громад має відбуватись на основі осучаснення організації публічного управління, посилення його ефективності, оптимізації організації взаємодії між публічними установами та громадськістю, посилення відповідальності за підтримання НБ, здатність мобілізуватись, щоб прийняти раптові виклики та усунення потенційних загроз. Іншим, важливим пріоритетом, має стати підвищення рівня соціально–економічного розвитку територіальних громад, що визначає швидку та ефективну мобілізація ресурсів та інструментів політики безпеки [32].

Незважаючи на певні досягнення, з'являються серйозні проблеми та виклики для економіки та суспільного життя громад, які є ще більш відчутними в умовах війни. До найважливіших економічних проблем можемо включити зростання фінансової заборгованості громад, хронічний дефіцит місцевих бюджетів, зовнішньоторгівельного балансу, низька інноваційність економіки більшості громад та їх низька конкурентоспроможність, що посилюється нерівномірністю регіонального розвитку країни. Це посилюється негативними факторами:

- міграція дієздатного населення за кордон, а також мобілізація спричиняють загрозу колапсу системи пенсійного забезпечення та соціального забезпечення);

- погано функціонуюча система захисту здоров'я;

- корупція;
- тіньова зона в економіці [31].

Усі перераховані вище проблеми та виклики носять комплексний характер, є водночас і економічними і соціальними, внутрішніми та зовнішніми. Так, соціально–економічний розвиток і безпека України тісно пов'язані і можуть бути оцінені через стан економічного розвитку, підвищення ефективності публічного адміністрування в державі, забезпечення ресурсного потенціалу та інструменти для усунення виникаючих загроз;

- економічний розвиток дає можливість формування визначених цінностей країнами–членами НАТО та Європейського Союзу, що захищаються політикою національної безпеки [31].

Основні міжнародні умови сприяння безпеці громад України – це членство в НАТО та Європейському Союзі. Вони сприятимуть зміцнення безпеки нашої країни, створенню можливостей для тривалого, всебічного та сталого розвитку та нададуть можливості для зміцнення міжнародної позиції України та посилення її впливу (ролі) на міжнародне середовище. Еволюція стратегії НАТО вигідна інтересам країнам учасникам альянсу, оскільки пропонує посилити свої функції як інструмент колективної оборони. Європейський Союз після набуття чинності Лісабонського договору став всеосяжним міжнародним співтовариством і розвиває свою оборонну складову в рамках Спільної політики безпеки та оборони, а також встановив положення про альянс політичних і військових союзів [12].

Отже, безпека України та її населення визначається не лише зовнішньою військовою загрозою, а й внутрішніми чинниками такими як: дестабілізація політичної системи; погано функціонуючі економічні та соціальні механізми; масові порушення прав людини; зубожіння населення; соціальні конфлікти, які державна влада не в змозі вирішити; акції масових громадських рухів (наприклад, страйки); погіршення навколишнього середовища і стихійні лиха (наприклад, повені, посухи, землетруси, цунамі, урагани); деградація

природного середовище; міграційні процеси; організована злочинність і тероризм; ІТ (кібернетичні) загрози тощо.

3.2. Досвід побудови стратегій територіальної безпеки в демократичних країнах

Формування системи територіальної безпеки Польщі відбувається через організовані, підтримувальні сили, засоби та ресурси, призначені для виконання завдань захисту прав і свобод людини. Бенчмаркінг системи національної безпеки Польщі показав, що вона складається з підсистеми управління та виконавчих підсистем, включаючи оперативну (оборона та захист) та допоміжну (соціально–економічну) підсистеми. Підсистема управління є ключовим елементом системи національної безпеки, яка створюється органами державної влади та керівниками організаційних підрозділів, які виконують завдання, пов'язані з національною безпекою, разом із дорадчими органами та адміністративним апаратом, а також оперативними процедурами та відповідною інфраструктурою [34].

Виконавчі підсистеми – це сили і засоби, призначені для виконання завдань у сфері забезпечення національної безпеки, що перебувають у розпорядженні органів управління безпекою. Оперативні підсистеми призначені для використання можливостей, вирішення викликів, зниження ризиків і протидії загрозам політичного, військового та невійськового характеру. Соціально–економічні підсистеми забезпечують операційні підсистеми відповідними можливостями та ресурсами [33].

Безпека розвитку територіальних громад є однією з найважливіших цінностей, які захищає Польща, якщо не найважливішою. З цієї причини багато документів висвітлюють цю тему та регулюють питання безпеки. Основними документами, що стосуються безпеки Польщі, є: Конституція Польщі, закони, що описують завдання та основи функціонування інституцій, які охороняють

безпеку в Польщі, Біла книга національної безпеки Польщі та Стратегія національної безпеки Польщі, яка від листопада 2014 року узгоджується зі стратегіями Організації Північноатлантичного договору та Європейського Союзу [28].

Найважливішим документом є Конституція Республіки Польща, прийнята 2 квітня 1997 року Національними зборами та затверджена на національному референдумі 25 травня 1997 року. Це найвищий правовий акт у Польщі (з цієї причини також називається Основний закон), що регулює такі питання, як: права та свободи громадян, спосіб обрання та завдання вищих органів державної влади (Сейму, Сенату, Президента Польщі, Ради Міністрів та судової системи) або умови і порядок введення надзвичайного стану [31].

Завдання функціонування установ безпеки в Польщі регулюються відповідними актами. Найважливіші закони в цьому відношенні:

- Закон про загальний обов'язок оборони Республіки Польща (який регулює передусім функціонування польських збройних сил);
- Закон про поліцію;
- Закон про державну пожежну охорону;
- Закон про державну службу екстреної медичної допомоги;
- Закон про Службу військової контррозвідки та Службу військової розвідки;
- Закон про іноземну службу;
- Акт про воєнний стан і про повноваження Головнокомандувача збройними силами та принципи його підпорядкування конституційним органам Республіки Польща;
- Закон про надзвичайний стан;
- Закон про антикризове управління [3.5.11].

У 2013 році була опублікована Біла книга національної безпеки, це інноваційний аналіз стану польської національної безпеки, а його зміст і висновки призначені для всіх державних установ, громадських і негромадських організацій і громадян. Біла книга також стала основою Стратегії національної

безпеки Польщі, опублікованої в листопаді 2014 року та оновленої в 2020 році. Стратегія комплексно висвітлює питання національної безпеки та вказує на найбільш вигідні шляхи використання всіх ресурсів, які є в розпорядженні держави, в обороні, захисті, соціально–економічній сферах. Крім того, вона визначає національні інтереси та стратегічні цілі відповідно до принципів і цінностей, закріплених у Конституції. Вона також визначає потенціал та оцінює середовище безпеки Польщі в глобальному, регіональному та національному вимірах, прогножуючи тенденції розвитку. Жовто–блакитна книга національної безпеки (за аналогом Білої книги у Польщі) – це той досвід, який потрібно перейняти Україні в сфері НБ [23].

Американські науковці та практики, в питаннях створення безпекового середовища в громадах, орієнтуються на міжнародне право та намагаються утвердитися як світові лідери за допомогою технологій, військової та геополітичної агресії та економічних засобів. Державні суб'єкти в росії, Ірані та Північній Кореї докладають зусиль і спроможності, які піддають ризику США та союзників. Асиметричні загрози, включаючи насильницький екстремізм і зростаючий терористичний ризик, продовжують вимагати увагу державної політики. Одночасно зміна клімату загострює регіональний конфлікт і збільшує частоту руйнівних погодних явищ [31].

Щоб подолати ці виклики Конгрес розробив стратегію національної безпеки, яка сприяє безпеці та процвітанню американців і покращенню безпечнішого світу. Сполучені Штати повинні підтримувати міжнародний порядок, який посилить безпеку та успіх країни та її партнерів, уряд Сполучених Штатів не має більшої відповідальності, ніж захист американського народу. Уряд повинний забезпечити захист, продовжуючи інвестувати у військову перевагу, зберігаючи сильну глобальну позицію та керуючи колективними діями з партнерами. Це вимагатиме боротьби з тероризмом у країні та за кордоном, надання першочергової допомоги Україні та Ізраїлю, забезпечення глобального процвітання, встановлення та захисту норм у кіберпросторі, зміцнення критичної інфраструктури, серйозного

відновлення зобов'язань щодо нерозповсюдження ядерної зброї та запобігання та пом'якшення глобальних криз, що насуваються [40].

США застосовують ряд інноваційних інструментів та кроків щодо захисту НБ:

- Інвестують в підтримку, модернізацію та функціонування армії, щоб гарантувати, що Сполучені Штати збережуть нашу технологічну та стратегічну перевагу над противниками;

- створюють та підтримують дипломатичні та військові альянси для протидії викликам міжнародній безпеці шляхом колективних дій;

- зміцнюють критично важливу інфраструктуру Америки за допомогою кіберобізнаності, стійкості та інтелекту, щоб усі аспекти американського життя – цивільні, військові та бізнес – були готові захищатися від атак, які загрожують безпеці, конфіденційності та процвітання;

- розвивають можливості та політику, які відповідають супротивникам США у все більш поширеній сфері операцій у тіньовому просторі, включаючи як кібер, так і космос;

- розробляють та реалізують всеохоплюючу глобальну стратегію боротьби з тероризмом, яка наголошує на усуненні першопричин тероризму, покращує інструменти запобігання, повністю фінансує дипломатичні ініціативи та ініціативи розвитку та розгортає неперевершені розвідувальні можливості Америки для запобігання хаосу та нестабільності, на які терористичні організації полюють;

- знову взяти на себе зобов'язання щодо нерозповсюдження, щоб утримати ядерну, біологічну та хімічну зброю від рук супротивників, значною мірою покладаючись на розвідувальні дані та дипломатичні зусилля – включаючи договори – для виконання цієї роботи [38].

- Визначають інструменти запобігання зростання внутрішнього тероризму, включно з прихильниками переваги білої раси, і докладати серйозних зусиль, щоб зрозуміти, ідентифікувати та перешкодити потенційним діячам та їхньому доступу до зброї та ресурсів.

- використовуючи дипломатичні канали та розвідувальні дані, забезпечують, щоб американці були поінформовані про будь-які загрози або міркування перед поїздками за кордон, а у випадку загрози чи затримання, отримати всю розумну підтримку від уряду США для їх безпечного повернення;

- підтримують збройні сили США на всіх етапах, особливо професійною підготовкою, медичним обслуговуванням і захистом від фінансової експлуатації під час переходу до цивільного життя;

- взяти на себе зобов'язання перед європейськими союзниками США та союзниками по НАТО перед обличчям російської агресії та інших міжнародних загроз.

Основні принципи національної безпеки США є такими:

- розширити взаємодію в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, працюючи з регіональними партнерами, такими як Індія, Японія, Австралія та Нова Зеландія, щоб зберегти вплив США, посилити економічну співпрацю в регіоні та створити противагу супротивникам, включаючи Китай;

- зміцнити наші відносини з Ізраїлем, Єгиптом, Йорданією та іншими близькосхідними партнерами, щоб взяти на себе більш активну роль у керівництві дипломатичними зусиллями для формування нових союзів у регіоні та забезпечення довгострокової політичної стабільності;

- інвестувати в майбутнє Африки, підтримуючи зростання її економіки, покращуючи демократичне управління та верховенство права, а також підтримуючи права людини та основні свободи;

- ще раз підтвердити опозицію Америки до авторитарних режимів, таких як у росії, Північній Кореї, Ірані, Сирії та Демократичній Республіці Конго;

- забезпечити, щоб Сполучені Штати залишалися міжнародним лідером, беручи на себе ініціативу в програмах допомоги США, міжнародних організаціях і створюючи міжнародні угоди, які сприяють співпраці, правам людини, стандартам глобальної економічної діяльності та створюють умови для надійного виконання міжнародних угод;

- досягнути двопартійного консенсусу щодо стратегії національної безпеки Америки, щоб союзники та супротивники могли бути впевненими, що Америка виконає свої зобов'язання;
- використовувати американські медичні ресурси та досвід для порятунку життів і стабілізації країн із кризою охорони здоров'я;
- відновити роль Сполучених Штатів як світового лідера у подоланні загрози, яку створює зміна клімату;
- зберігати та сприяти глобальній торгівлі, підтримувати економічне процвітання союзників і країн, що розвиваються, а також забезпечувати дотримання міжнародних морських шляхів і норм;
- підвищити стандарти для торговельних угод 21-го століття та дати Сполученим Штатам можливість чітко виконувати торговельні зобов'язання.

ВИСНОВКИ ДО 3 РОЗДІЛУ

Отже, позиція США, як світового лідера вимагає стійкої відданості надійним і стійким альянсам, які протистоять супротивникам країни. Сполучені Штати стають сильнішими завдяки своїм альянсам і провідній ролі в міжнародних організаціях по всьому світу. Україна, беручи приклад з США повинна інвестувати в ці відносини та організації, щоб сприяти створенню світу, який дедалі більше демонструє демократичні принципи та загальне процвітання.

ВИСНОВКИ

Головним завданням кожної нації, є забезпечення своєї системи безпеки. Державна політика формування безпекового середовища в територіальних громадах України є важливою складовою загальної стратегії забезпечення національної безпеки. Враховуючи сучасні виклики, такі як військові загрози, терористична діяльність, природні катастрофи та соціально–економічні проблеми, ця політика спрямована на зміцнення спроможності територіальних громад реагувати на різноманітні небезпеки та загрози.

Основні аспекти цієї політики включають:

1. Децентралізація та розвиток місцевого самоврядування: Надання більших повноважень територіальним громадам сприяє підвищенню їхньої здатності самостійно вирішувати питання безпеки. Це включає створення та підтримку місцевих підрозділів правоохоронних органів, пожежної охорони, служб екстреної допомоги тощо.

2. Інформаційна безпека: Забезпечення кібербезпеки та захист від інформаційних атак є критичними для безпеки громади. Це включає створення та підтримку сучасних інформаційних систем і проведення навчання для населення та фахівців.

3. Соціально–економічний розвиток: Економічна стабільність та соціальна згуртованість є ключовими факторами, що впливають на безпекове середовище. Політика спрямована на створення робочих місць, підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток інфраструктури та покращення соціальних послуг.

4. Громадська безпека та правопорядок: Підтримка громадського порядку через активну взаємодію правоохоронних органів з населенням, впровадження сучасних технологій для моніторингу та реагування на правопорушення.

5. Освіта та підвищення обізнаності: Проведення навчальних програм та кампаній для підвищення обізнаності населення про різні аспекти безпеки,

включаючи особисту безпеку, правила поведінки у надзвичайних ситуаціях, першу допомогу тощо.

6. Екологічна безпека: Захист навколишнього середовища та запобігання природним катастрофам, таким як повені, пожежі, забруднення води та повітря. Це включає впровадження систем раннього попередження та реагування на екологічні загрози.

7. Співпраця з міжнародними організаціями: Враховуючи глобальні виклики, Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та іншими державами для обміну досвідом та ресурсами у сфері безпеки.

Таким чином, державна політика формування безпекового середовища в територіальних громадах України є комплексною і включає різні напрями, які взаємодоповнюють один одного для створення безпечних умов проживання та розвитку громадян. Важливою є також інтеграція громад до загальнонаціональної системи безпеки для забезпечення координації дій та ефективного реагування на виклики.

Отже, систему безпеки держави в дуже загальному вигляді можна визначити як: сукупність принципів, елементів і зав'язків між ними (структура, правила взаємодії, обміну інформацією тощо), призначених для забезпечення безпеки держави. Основними принципами, що визначають порядок формування державної політики у напрямку національної безпеки і оборони, є: верховенство права, законність, підзвітність, прозорість, дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням безпекового і оборонного секторів при застосуванні силових заходів, дотримання норм міжнародного права, участь у міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки, участь у міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки в інтересах України, постійний розвиток сектору безпеки і оборони як єдиного інструменту реалізації державної політики сьогодення у розрізі національної безпеки і оборони.

Важливими елементами державної безпекової політики в Україні є збройні сили та державні служби та установи, які зобов'язані запобігати

зовнішнім загрозам і протидіяти їм, дати відсіч країні агресору, забезпечувати громадську безпеку, проводити рятувальні операції та захищати людей і майно в надзвичайних ситуаціях, а також – у межах, передбачених Конституцією України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ахмедова О. О. Загальнотеоретичні засади реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки туристичної галузі: порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33(72), № 2. С. 144–148.
2. Бичай Р. Концептуальне осмислення міграційної політики як складової системи національної безпеки держави. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2023. Вип. 93. С. 233–247.
3. Васильців Т. Г. , Лупак Р. Л., Волошин В. І. Стратегічні імперативи державної політики протидії гібридним загрозам і забезпечення економічної безпеки України. *Економіка України*. 2021. № 2. С. 32–51.
4. Горжий М. Реалізація державної гендерної політики у сфері безпеки та оборони. *Нотатки сучасної науки*. 2022. № 2. С. 5–6.
5. Державна політика. Матеріал з Вікіпедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державна_політика.
6. Затонацька Т. Г., Анісімова О. Ю., Затонацький Д. А. Зміни пріоритетів державної міграційної політики у тренді економічної безпеки країни. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Економіка*. 2021. № 2. С. 97–107.
7. Карпа М., Збаровський Д. Компетенція органів публічної влади щодо формування державної політики у сфері екологічної безпеки України: нормативно–правовий аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 14. С. 148–154.
8. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>.
9. Комісаров О. Г. , Швець Ю. Ю. Адміністративно–правові аспекти державної політики забезпечення національної безпеки України у сфері

охорони здоров'я на сучасному етапі. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2020. № 4. С. 167–173.

10. Куницька-Іляш М. В. Державна політика забезпечення розвитку та безпеки пріоритетних галузей національної економіки України: аналіз стратегій і програм. *Innovation and Sustainability*. 2022. Iss. 3. С. 72–78.

11. Малиновська О. Міграція та міграційна політика в Україні: трансформації доби незалежності. *Migration & law*. 2021. Vol. 1, Iss. 1. С. 10–26.

12. Мульська О. П. Інституціональне забезпечення державної політики управління міграційними процесами в Україні. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки*. 2020. № 6. С. 30–40.

13. Нашинець–Наумова А. Ю. Принципи забезпечення системи національної безпеки: конституційно-правовий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2018. Вип. 35(1). С. 50–53.

14. Негрей М. В. Моделювання міграційних процесів в умовах невизначеності економічної політики. *Підприємництво та інновації*. 2019. Вип. 9. С. 182–186.

15. Павлютін Ю. М. Принципи організації публічного адміністрування у сфері забезпечення національної безпеки України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2021. Вип. 50. С. 22–25.

16. Панченко О. А. , Антонов В. Г. Реабілітація як складова державної політики у сфері інформаційно–психологічної безпеки. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 2. С. 8–17.

17. Попело О., Іванова Н. Формування та реалізація антикорупційної політики в контексті забезпечення економічної безпеки держави. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 3. С. 29–36.

18. Порока С. Правове забезпечення державної політики у сфері національної та цивільної безпеки України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. 2022. Вип. 2. С. 316–322.

19. Постельжук О. П., Валюх Л. І., Невинна Г. Я. Політика ідентичності в контексті здійснення безпекової політики України у сфері державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 7. С. 62–70.

20. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469–VIII (діюча редакція від 31.03.2023 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469–19#Text>.

21. Риндзак О. Т. Удосконалення державної міграційної політики в системі захисту національних інтересів України. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 237–244.

22. Твердохліб Ю. Державна політика України щодо забезпечення інформаційно–психологічної безпеки. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько–політологічні студії*. 2019. Вип. 23. С. 214–224.

23. Україна у цифрах, 2021. Статистичний збірник. Відповідальний за випуск О. А. Вишневська. *Державна служба статистики України*, 2022. 46 с.

24. Яворський М. Міграція та політика національної безпеки в Україні: тенденції розвитку. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2013. Вип. 25. С. 96–100.

25. Яровой Т. Завдання державної політики у сфері національної безпеки. *Теорія та практика державного управління*. 2019. Вип. 4. С. 188–196.

26. «The Twenty Years' Crisis, 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations» (1939) by Edward H. Carr.

27. «Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace» (1948) by Hans Morgenthau.

28. «The Tragedy of Great Power Politics» (2001) by John Mearsheimer.

29. «Neorealism and Its Critics» (1986) by Robert O. Keohane.

30. «Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century» (2004) edited by T. V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortmann.

31. «The Twenty Years' Crisis, 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations» (1939) by Edward H. Carr.
32. «Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace» (1948) by Hans Morgenthau.
33. «The Tragedy of Great Power Politics» (2001) by John Mearsheimer.
34. «Neorealism and Its Critics» (1986) by Robert O. Keohane.
35. «Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century» (2004) edited by T. V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortmann.
36. «The Twenty Years' Crisis, 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations» (1939) by Edward H. Carr.
37. «Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace» (1948) by Hans Morgenthau.
38. «The Tragedy of Great Power Politics» (2001) by John Mearsheimer.
39. «Neorealism and Its Critics» (1986) by Robert O. Keohane.
40. «Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century» (2004) edited by T. V. Paul, James J. Wirtz, and Michel Fortmann.